

ОЛГА ЛАРИОНОВА

ДОКАТО ТИ РАБОТЕШЕ...

Превод от руски: Александър Хрусанов, 1985

chitanka.info

- Кира Борисовна, вие оставате ли?
— Да, Верочка.
— А обядвахте ли?
— Да, Верочка.
— Наистина ли?
— Наистина, наистина. Нали живея насреца.
— Довиждане, Кира Борисовна.
— До утре, момичета.

На стълбището шум, суетня. Нечия престилка е метната върху облегалката на един стол. Кира Борисовна отвори стенния шкаф и закачи престилката на мястото ѝ. От товарния люк до шкафа се надигна „гномът“ с куп сиви ленени платна, петльови пера и рула златист хомориклон — заместител на човешка кожа. „Гномът“ внимателно заобиколи Кира Борисовна и с леко поклащане се плъзна в машинната зала. Кира Борисовна го последва.

Машината работеше над композицията „Отвеждането на Олга Искоростеня“. Програмата беше съставена така, че черната, подготвителната работа се извършваше през нощта, когато хората напускаха помещенията на Експерименталната база. Ето и сега гъвкавите манипулатори с привичната си стремителност крояха, шиеха, лепяха старинни руски обувки. Лапти^[1] от всички размери, вече обработени, сякаш изтрити по нелеките пътеки, стояха акуратно подредени — петите събрани, върховете раздалечени — в номерираните гнезда на стелажите. А ето и обувки с токове, с подгъви, с всякакви странности — любими на придворните боляри; ето и попростички от петниста свинска кожа — за по-обикновени хора. А ето и ботушки от зелен марокен, май няма с какво да се похвалят — нито са малки, нито са тесни, някак неугледни. Страшната княгиня е имала тежки крака.

Някога, преди тридесет години — тогава Кира Борисовна въобще не се е и мяркала тук — Машината била само кроячно-шевен агрегат с исторически уклон. В нея поставяли чертеж на някакъв старинен костюм, задавали мерките на манекена, подбирали материала, а останалото Машината вършела сама. Но когато Институтът по материална култура започнал да разширява експерименталната си база, станало ясно, че е време да се ликвидира „кърпачеството“.

Накрая, след безброй сражения на директора Мартянов в Комитета по разпределение на кибернетиците, Институтът получил трима специалисти по кибери за приложно изкуство — колкото и странно да е, точно това било необходимо на Института. На Мартянов му потръгнало, защото момчетата се оказали ентузиастични и Машината спряла. Тя престояла общо няколко години, като от време на време започвала да работи и произвеждала експериментално в неограничени количества всевъзможни набедрени пояси, пелерини от поропласт, сандали, чехли и други изкопаеми глупости. Това ставало и преди. Сега обаче Машината се нуждаеше само от проект — тя сама обработваше модела и избираше материала. Но броят на гъвковите манипулатори се увеличаваше, а заедно с това в подземията нарастваше и броят на блоковете на електронния мозък на Машината, беше установена денонощна връзка между този мозък и библиотечния фонд на Академията на науките и така нататък — Машината започна да произвежда удивителни и неподобаващи вещи.

Пак добре, когато бяха скитски гребени — вярно, златни и дълги по цял метър, за да могат по-добре да се виждат орнаментите.

Или пирогата на Хайявата. Или стрелата, поразила Ричард Плантагенет.

Това не беше голяма беда.

Но после последваха: мраморната вана, в която се е къпал Архимед; двата наръча сено, между които дълбокомислено издъхнало Буридановото магаре; знаменитата ябълка, предизвикала Троянската война, и накрая зеленикав, фосфоресциращ скелет на гигантски першерон.

Кибернетиците твърдели, че това било скелетът на любимия кон на Олег. Мартянов дочул за тези чудеса, повикал кибернетиците и им предложил да прекратят свободните експерименти и да се включат в групата на младата ориенталистка Кира Алиева.

И макар да не бяха минали много години, веселите кибернетици, обрасли с бради и научни степени, се бяха разотиили по други институти. Машината, заемаща вече цялата сграда, създаваше за всички исторически музеи най-сложни композиции с движещи се макети, шумове, миризми и микроклимат. А някогашната тъничка девойка Кира стана уважаван научен сътрудник.

Един манипулатор се протегна и сипа в гнездо на стелажна шепи груби оловни копчета. Копчетата издрънчаха тежко и без звън. Кира Борисовна се приближи до пулта за управление и дръпна към себе си един прекъсвач. Манипулаторите сякаш се опариха и се прибраха в гнездата си.

Кира Борисовна извади отдавна приготвените перфокарти и отново, както всяка вечер, когато превключваше Машината на своята програма, пред нея изникна натрапчивият въпрос — нужно ли е онова, което сега щеше да извърши? На нея самата ѝ беше необходимо. Тя го чувствуваше, защото не можеше да живее без него. Но на другите? Ще бъде ли то нужно на другите? Тя права ли е?

Не, всичко е правилно. Хората се бяха научили да съхраняват миналото на народи и държави; но нима в живота на всеки отделен човек няма такива минути, които той на всяка цена би искал да запази, за да не изчезнат във времето?

Кира Борисовна тръсна късо подстриганата си коса, макар тя да не ѝ пречеше, и включи механичната система. Манипулаторите оживяха, протегнаха се към извисяващите се рафтове на стелажите; леките кутии с бутафория, киберофони, микроклиматизатори — всичко това се раздвижи, започна да се надига и спуска към експерименталната камера.

Накрая всичко беше нагласено, регулирано, подбрано. Днес беше решителният ден.

Внезапно я заболя сърцето, стана ѝ горещо, сякаш бяха поставили върху него кърпа, намокрена с гореща вода. „Ох!“ — въздъхна Кира Борисовна и приседна край пулта. Тя постави ръка върху топлата черна повърхност и опря гърди върху ръката си. Сърцето ѝ биеше толкова силно, че чак пръстите ѝ потръпваха. Събитието скоро щеше да се случи.

Кира Борисовна тихичко затвори очи. Течаха последните минути — всичко беше направено и нищо повече не можеше да се добави. И всичко беше направено със собствените ръце, с щипките на послушните кибери, с манипулаторите, подчиняващи се на Машината.

Идеята за този експеримент се бе родила в главата ѝ преди около година. Случайно? Май случайно. Поне в такава степен, както беше случайно и това, че техните машини, тежките институтски ПАБ-и,

изпълзяха точно на онова място, където преди пет години беше срещнала Арсен.

ПАБ-ите — подвижни археологични бази — търсеха място за лагер. Бяха излезли на просека, обрасла с калуна и редките клончета на вече прецъфтялата върбовка, които не се виждаха във вечерния полумрак. Кира Борисовна знаеше, че просеката излиза на реката, при пясъчния стръмен склон.

На върха, над стръмния склон се извисяваха могилиите. Насипани преди хиляда години в равното поле, те са били разкопани и разграбени, преди полето да обрасне с червеностволи борове, и само могилиите бяха заобиколени от втурналия се нагоре живот. Изглежда, на земята й беше трудно да ражда там, където е била залята с кръв.

А долу, под стръмния склон, отдавна и не без причина наречен Военната височина, там, където навремето са димели черните бани на древно руско село — там на двуметрова дълбочина, лежах безредно безброй човешки кости, принадлежали на ниски, набити хора, от малки привикнали да седят на седло. И нямаше нужда да си нито археолог, нито историк, за да разбереш кой славно е легнал под високите могили край брега на светлата руска река и кой, задавил се в неудържимия си стремеж да стигне до всички, до последните морета, е бил разбит и захвърлен под пясъчния склон, без почести и обреди е бил засипан с едрия червеникав пясък.

ПАБ-ите стигнаха до могилиите и спряха. От багажниците се изсипаха кибири и без излишна суетня започнаха да поставят палатки. Утре, когато съмне, тези непохватни на вид машини ще извадят дългите си като на океански раци щипки и с придирчивостта на бижутери ще се заемат да пресипват и преглеждат всяка пясъчинка, за да възстановят с голяма точност картината на жестокия ръкопашен бой, спрял вражите пълчища на безименното, неспоменато в никой учебник по история поле.

Но сега настъпваше нощта, топла, августовска и работниците от експедицията се прехвърляха от удобните машини в традиционните палатки, вече облепени от неизтребимите комари.

Кира Борисовна наметна на раменете си куртката и бавно тръгна покрай познатия склон. Зад нея, като трошеше падналите по земята клончета, тръгна малкият дежурен кибер. Кира Борисовна почака да я

настигне, наведе се и изключи нещо на студеното му коремче. Той веднага загаси светлината, обърна се и побягна към своя ПАБ.

Долу безшумно, като само рядко прошепваше, сякаш на сън течеше реката. Кира Борисовна знаеше, че след няколко крачки брегът стръмно ще се спусне надолу. Познаваше всичко там, макар да беше го обхождала само веднъж, и то преди цели пет години. Но беше прекарала там с Арсен. Именно там.

Кира Борисовна спря.

Тежките мъхнати лапи на две ели се извисяваха ярко и безобемно, сякаш бяха залепени върху светлеещото, жълтеникаво-зелено като кората на ябълка зазоряващо се небе. От едно клонче до друго, малко накриво, се спускаше есенна невидима паяжинка, върху която, приказно плаващи във въздуха, бяха замрели няколко капки опалова тежка нощна роса.

И паяжината, и капките — всичко беше точно така, както и преди пет години; едва тогава тя пристъпи крачка напред, паяжинката се залепи върху челото ѝ, а една капка потече по слепоочието, прободете я с нощен студ и изчезна. И тогава на Арсен сигурно му се е сторило вероятно, че Кира е спряла, за да ѝ каже накрая онова, което по-нататък щеше да е по-трудно да се каже, защото по-нататък гората свършваше и се простираше съвсем голото поле. Той също спря и каза накрая, като с мъка разтваряше устни:

— Обичам те...

Той не трябваше, не биваше да се осмели да ѝ го каже, но ако не го беше казал, нямаше да може да отлети; и много други неща не биваше да прави, защото онези, които бяха отлетели преди него, не се върнаха; но той не искаше и не можеше другояче, а тя никога не би му простила, ако всичко не бе станало така.

Той отлетя и също не се върна.

Кира Борисовна вдигна ръка — да развали паяжината и тя да се залепи върху челото ѝ. И спря.

Сега там всичко е все още както преди. Но ще минат още десет години, дърветата ще израснат и ще сплетат клони, жълтеникавото есенно паяче няма да има къде да изплете паяжина; а след това гората ще плъзне надолу, в равнината, и дори няма да може да се намери това място.

Тогава Кира Борисовна извади малката кутийка на телефона, настрои я на своя ПАБ и повика дежурния кибер. Той изскочи над тъмните шептящи върхари, приземи се наблизко и допълзя до Кира Борисовна да чака новите ѝ нареждания.

Киберът завъртя глава, допълзя до последните дървета и защрака със стереокамерата си. Поцтраквания, леко свистене, взимане на проби от въздуха, почвата, образци от флората. Гъвките щипки свалиха от клоните паяжината и без да изпуснат нито една капка роса, я поставиха в прозрачна кутия от синтериклон — за лабораторен анализ, който осигурява напълно точен избор на заместител. После настъпи тишина — записваше се фонограмата.

Кира Борисовна постоя още малко и без да дочака докрай изпълнението на програмата, се обърна и бавно се отдалечи.

А после запитвания до Космическия комитет, лента с неговия глас, записи на последните съобщения от изчезналия кораб... И работа, къртовски труд, когато всяка стъпка се проверява по спомените, а те са капризни и все по-често стават неуловими.

И всичко мина на втори план: историческата композиция и добрите момичета, които толкова ѝ помогнаха в нетърпимата, невъзможна да бъде скрита скръб, и дори Альошка.

Вечери, нощи само заради това да върне от миналото, да спре с цялата си воля, с цялата си сила онези неповторими мигове, които бяха наистина прекрасни.

Светна зелен надпис: „Апаратурата е готова за опита.“

Манипулаторите се прибраха. Прозорците потъмняха и се покриха с непрозрачен слой. Кира Борисовна се приближи до експерименталната камера, позабави се и пристъпи прага ѝ.

Миризма на иглолистни дървета и хрущенето на чупени клонки. Към зеленикавото небе се простира настръхналата лапа на елата с твърдите си игли. Неуловимите движения на пробуждащи се и отново заспиващи горски обитатели. И тези капки роса, неподвижно увиснали във въздуха върху невидимата паяжинка от синтериклон.

Кира Борисовна пристъпи крачка напред и паяжинката залепна върху челото ѝ, а тежката капка потече по слепоочието и вече съвсем истинският, живият негов глас прошепна, като топлеше с дъха си косата ѝ:

— Обичам те...

Гърлото ѝ се стегна и Кира Борисовна приседна върху твърдия мъх, обхвана колена с ръцете си, а горе високо в небето, незасегнато още от зазоряването, трепереше в студа огромна, незабелязана тогава звезда. Мигновението, прекрасното мигновение на човешко щастие изпълни целия свят със своята безкрайност...

... Нещо удари леко по стъклото, звънна и отскочи. Кира Борисовна стана, приближи се до прозореца и го отвори.

— Ти ли си, Альошка? Какво има?

Альошка мълчеше, само вдигна дясната си ръка, в чиято длан лежеше нещо кафяво и безобразно.

— Какво държиш? Веднага го хвърли.

— Това е лодка — каза гордо Альошка, — изрязах я от кора. Сам. Кира Борисовна помълча. Всичко беше толкова странно — гората, а след това изведнъж Альошка и лодката му...

— Извади другата си ръка от джоба.

Альошка я извади и я скри зад гърба си.

— Какво има? Значи си се порязал?

— Голяма работа — отвърна Альошка, — пък и не боли.

— Кога успя да направиш всичко това? — с тъга попита Кира Борисовна.

— Ами сега — рече Альошка, — докато ти работеше.

И пъхна порязания пръст в устата си.

[1] Цървули от лико. Б.пр. ↑

Публикувано в списание „Наука и техника“, броеве 15/1985 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.